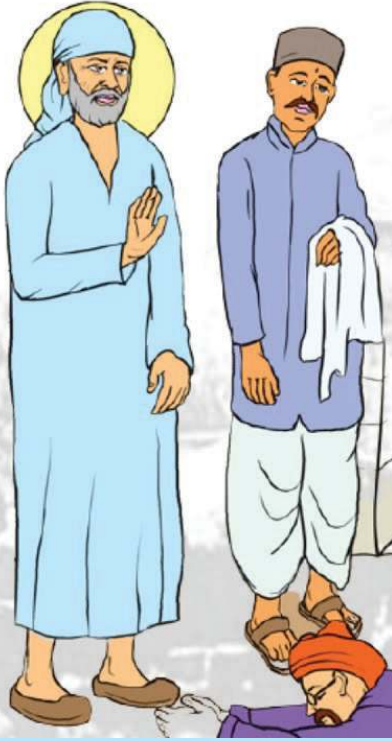

યં દિલ તુમ બિન કહી લગતા નહિ હુમ ક્યા કરે, બાબા

ગ તાંકથી આગળ આપણે બાપુસાહેબ જોગની વાત કરી રહ્યા છીએ. બાપુસાહેબ જીવન પકડીને બેઠા કે ગમે તે થાય હું નાશિક જઈને મારા કુળના બ્રાહ્મણને શોધીને લઈ આવીશ. છેવટે બાબાએ કહ્યું આપણે આ આખી વાત સાંજ નક્કી કરીએ. હમણાં શાંતિ રાખ. જો કે બાબાએ આ વાત કરી ને એના એક કલાકમાં જ નાશિકથી શિરડી બાબાના દર્શન કરવા માટે એક બ્રાહ્મણ આવી પહોંચ્યા કે જેની બાપુસાહેબને જરૂર હતી. આમ બાપુસાહેબનું કામ ઘરબેઠાં પતી ગયું. નાશિક દોડાદોડ કરવાની ઝંઝટમાંથી બચી ગયા. બ્રાહ્મણ સાથે બેસીને યોગ્ય તારીખ, તિથિ અને વાર નક્કી કરીને માતાજીનું શ્રાધ્ધ અને તર્પણવિધિ સંતોષકારક રીતે પૂર્ણ કરી.

આ આખી ઘટનામાં એક વાત સ્પષ્ટ થઈ કે આપણે બિનજરૂરી જીવન કરીએ છીએ, ઉતાવળ કરીએ છીએ. એકદમ ધીરજ ખોઈને હાયવોય કરીએ છીએ. ઉતાવળે કામ થાય નહિ અથવા કામ બગડે પછી પ્રભુના માથે દોષનો ટોપલો નાંખીએ છીએ. પ્રભુ પ્રત્યે નારાજગી દર્શાવીએ છીએ. ગુસ્સો કરીએ છીએ અને રોષ દાખવીએ છીએ. પૂજાપ્રાર્થના, મંદિર જવાનું બંધ કરીએ છીએ. આપણો અહં એટલો હાવી થઈ જાય છે કે શાંત ચિત્તે વિચારવાની ક્ષમતા ખોઈ નાંખીએ છીએ. આવી વિપરીત પરિસ્થિતિઓમાં સાંઈબાબાનો શ્રદ્ધા અને સભૂરીનો સંદેશ ધ્યાને રાખવો જરૂરી છે.

આપણે વારંવાર ભૂલો પણ કરીએ છીએ અને ફરી ફરીને રાગ-દ્વેષમાં ફસાઈએ છીએ અને આશ્ચર્ય એ વાતનું છે કે જે ભૂલથી આપણને ભૂતકાળમાં પસ્તાવો થયો હોય તે કરવા માટે કેમ પાછા લાગી પડીએ છીએ એ સમજાતું નથી. આ સંતો પણ આપણા જેવા જ મનુષ્યો હોવા છતાં તેઓમાં એટલી સજાગતા હોય છે કે ભૂલોનું પુનરાવર્તન થતું નથી. જ્યારે આપણામાંના રાગ-દ્વેષ એટલા પ્રબળ હોય છે કે સંતના સાંનિધ્યમાં પણ આ રાગદ્વેષ ઉગ્રતાથી ઉછાળા મારે છે અને એનો પ્રભાવ સમય જતાં ઓછો થાય છે એવું બાબાએ બાપુસાહેબ જોગ માટે ભવિષ્ય ભાષ્યું હતું.

માતાજીનું શ્રાધ્ધ-તર્પણ અને વિધિઓ શાસ્ત્રોક્ત રીતે સમાપ્ત તો થઈ ગઈ પરંતુ આ દરમ્યાનમાં એક નાની પરંતુ અભૂતપૂર્વ એવી અગત્યની ઘટના બની ગઈ.

બાપુસાહેબ જોગ મસ્જિદમાં બાબા સમક્ષ નાશિક જવા અંગેની કાકલૂદી કરી રહ્યા હતા ત્યારે ત્યાં હાજર કાકાસાહેબ દીક્ષિત બહુ ભોળા ભાવે વ્યવહારિકતાથી બોલ્યા કે, “બાબા આપણે ત્રણ જણા, તમે, હું અને બાપુસાહેબ મુંબઈ જવા નીકળીએ અને રસ્તામાં નાશિક આવે ત્યારે બાપુસાહેબને છોડી દઈએ અને આપણે બંને મુંબઈ જવા નીકળી જઈશું.” ખબર નહિ કાકાસાહેબે બાબાને આવું કેમ કહ્યું કારણ કે બાબા તો કદી શિરડીની બહાર ગયા નથી અને ક્યારેય જવાના નથી પરંતુ ઉત્સાહમાં કાકાસાહેબથી આવું બોલાઈ ગયું ત્યારે બાબાએ કંઈક અલગ અંદાજથી કાકાને કહ્યું કે “હું એવો માણસ નથી કે કોઈને અધવચ્ચે છોડી દઉં. આમ સામાન્ય વાતચીતનો આવો અસામાન્ય અંજામ આવશે એવું કાકાસાહેબે ક્યારેય વિચાર્યું ન હતું. આના પરથી ખ્યાલ આવે છે કે વાતચીત વખતે બાબા કેટલા ગંભીર અને હોંશમાં હોય છે અને એમના દરેક વિધાન-વાક્યોનું અર્થસભર તાત્પર્ય હોય છે.

આપણે બિનજરૂરી જીવન કરીએ છીએ, ઉતાવળ કરીએ છીએ. એકદમ ધીરજ ખોઈને હાયવોય કરીએ છીએ. ઉતાવળે કામ થાય નહિ અથવા કામ બગડે પછી પ્રભુના માથે દોષનો ટોપલો નાંખીએ છીએ. પ્રભુ પ્રત્યે નારાજગી દર્શાવીએ છીએ. પૂજાપ્રાર્થના, મંદિર જવાનું બંધ કરીએ છીએ. આપણો અહં એટલો હાવી થઈ જાય છે કે શાંત ચિત્તે વિચારવાની ક્ષમતા ખોઈ નાંખીએ છીએ

પરમાર્થ

પ રોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષા.....’ એક સંસ્કૃત સુભાષિત છે, જેનો ભાવાર્થ પરોપકાર માટે વૃક્ષો ફળો આપે છે, પરોપકાર માટે નદીઓ વહે છે, પરોપકાર માટે સૂર્યપ્રકાશ છે તેથી હંમેશા પરોપકાર કરવો જોઈએ. પરોપકાર એ ઉત્તમ ગુણ છે પરંતુ તે માટેની સુઝ અને દાનત હોવી પણ એટલી જ જરૂરી છે. કળિયુગમાં માનવમાં લોભ, લાલચ અને સ્વાર્થના પ્રભાવને કારણે એ જ વિચારે છે કે, પરોપકાર કરવા માટે સમય ક્યાંથી લાવવો? ખર્ચ થાય તે જુદો, પણ આસપાસ નજર કરીએ તો પ્રકૃતિ આપણા પર કેટલો પરોપકાર કરે છે તે વિચારીએ.

‘તરુવર, સરોવર, સંતજન ચોથા બરસે મેહ, પરમાર્થ કે કારણ ચારોને ધરી દેહ.’- ઉપર જણાવ્યું તેમ વૃક્ષો આપણને છાયા, ફળ, ફૂલ આપે છે. સરોવર નદી લોકોની તરસ છીપાવવા વહે છે. સંત જન લોકોના કલ્યાણ માટે સત્સંગ દ્વારા જીવન સુધારે છે. વરસાદી જળ જીવ માત્રના જીવન માટે વરસે છે જેથી અનાજ પાક સારો પાકે.

સંતો માટે પણ કહ્યું છે કે ‘સંત બડે પરમાર્થી જીનકે શીતલ અંગ, ઔરન કી તપન ભુઝાયે દે કે અપના રંગ.’

સાચા સંતો ખૂબ પરમાર્થી હોય છે. તેઓ પોતાની વાણી, વર્તન, દ્વારા બીજાની વ્યથા, અજંબો, તકલીફ દૂર કરવાના ઉપાયો બતાવે છે. અન્નદાન, વિદ્યાદાન, ભંડારા જેવી પ્રવૃત્તિઓ (દ્વારા વર્તન) દ્વારા સમાજને નિસ્વાર્થ સેવા, પરોપકાર માટે પ્રેરણા આપે છે. પોતાનો રંગ આપે છે એટલે કે પોતાનામાં રહેલા ઉત્તમ જ્ઞાન, ગુણોનું ભાથું ભક્તોને આપી જ્ઞાન, સેવા, ભક્તિ અને પરમાર્થ રૂપી પોતાના રંગ દ્વારા ભક્તોને પ્રેરણા આપે છે. ભક્તિ અને સત્કર્મોના રંગે રંગે છે.

આ તો થઈ સાચા સંતો, સદગુરુની પ્રવૃત્તિ ની ઉદારતાની વાત પરંતુ વ્યવહારિક જીવનમાં આવો પરમાર્થ -પરોપકાર કરવા જનારને ઘણીવાર મુશ્કેલીઓ, નિંદાનો સામનો કરવો પડે છે. અને ‘ધરમ કરતા ધાડ પડી’-એવો અનુભવ થાય છે. એ વાત પણ કંઈક અંશે સાચી છે.

ઋગ્વેદના એક મંત્રનો ભાવાર્થ એવો છે કે, પરોપકાર અને પરમાર્થના કાર્યોમાં નિંદા, લાંછન, ઉપહાસ વગેરેનો ભય રાખવો જોઈએ નહીં. આવા માણસોનું રક્ષણ સ્વયં પરમાત્મા કરે છે. તેથી નિશ્ચિત થઈ લોકકલ્યાણના કાર્યમાં લાગેલા રહેવું જોઈએ. પરોપકારનો અર્થ છે બીજાની ભલાઈ. મનુષ્યનો ધર્મ છે કે તે બીજાની યથાશક્તિ ભલાઈ કરે. મનુષ્ય જીવનની સાર્થકતા તેમાં જ છે કે તે બીજાઓના કામમાં આવે. જે શક્તિ હોય છતાં બીજાને મદદ કરતો નથી તે પશુ કરતાં પણ બદતર છે.. ‘પરોપકારશૂન્યસ્ય ધિક્ મનુષ્યસ્ય જીવિતમ્, ધન્યાસ્તે પશવો યેષાં ચમોઘ્યુપકરિષ્યતિ.’-

પરોપકાર વગરનું મનુષ્યનું જીવન ધિક્કારમય છે તે પશુઓ ધન્ય છે કે, જેનું ચામું બીજાના ઉપયોગમાં આવી શકે છે.’ પોતાના માટે તો સૌ કોઈ જીવે છે પરંતુ બીજાઓ માટે તે

કેટલું જીવ્યો તેના પરથી તેના જીવનની શ્રેષ્ઠતા નો ખ્યાલ આવે છે. પોતાના અસ્તિત્વને ટકાવી રાખવા મનુષ્ય મહેનત કરતો રહે છે પરંતુ બીજાઓને તે કેટલો ઉપયોગી બન્યો. પ્રયત્ન કર્યો. એનાથી તેની શ્રેષ્ઠતા પ્રગટ થાય છે.

એ તો સ્વાભાવિક છે કે, રોજબરોજના જીવનમાં મનુષ્યને એકબીજાના સહયોગ ની જરૂર પડે છે. મોટામાં મોટો સમર્થ માણસ પણ બીજાના સહયોગની આશા રાખે છે. પરમાર્થના કાર્યો દ્વારા મનુષ્ય જીવનની શોભા અને મહિમા વધે છે. સાચો પરોપકારી હંમેશા પ્રસન્નચિત્ત રહે છે અને આંતરિક આનંદની અનુભૂતિ કરે છે. માણસ જેટલો પરોપકારી બને એટલી જ ભગવાનની નિકટતા પ્રાપ્ત કરે છે. સજ્જનો -સદગુરુઓ એ છે જે કોઈપણ પ્રકારના સ્વાર્થ વગર બીજાઓની ભલાઈ કરે છે. પરોપકાર માટે સંકુચિત વિચારો છોડવા જરૂરી હોય છે.

ન્યાત, જાત, ધર્મ, જાતિ, પ્રદેશ વગેરેનો ભેદ નહિ હોવો

સાચા સંતો ખૂબ પરમાર્થી હોય છે. તેઓ પોતાની વાણી, વર્તન, દ્વારા બીજાની વ્યથા, અજંબો, તકલીફ દૂર કરવાના ઉપાયો બતાવે છે

જોઈએ. ધ્યાનથી વિચારીએ તો પરોપકારની ત્રણ સ્થિતિ છે. સલાહ, કામ પાર પાડવામાં સહયોગ અને આર્થિક કે ચીજ વસ્તુઓ થકી મદદ પોતાની યોગ્યતા ક્ષમતા અને અનુભવના આધારે લોકોને સન્માર્ગે ચાલવાની સલાહ આપવી જોઈએ. યોગ્ય સમયે હિતકારી સૂચન દીવાદાંડી નું કામ કરે છે. એ જ પ્રમાણે જ્યાં જ્યારે શક્ય હોય તો બીજાઓને દરેક રીતે કામ પાર પાડવામાં સહયોગ આપવો તથા સ્થિતિ હોય તો આર્થિક મદદ કરવી.

પરમાર્થના કાર્યો કરવા એ સહેલી વાત તો નથી જ એમાં ઘણી વાર ઘણી બધી મુશ્કેલીઓ ઉભી થતી હોય છે. જે મનને વિચલિત કરી નાખે છે કેટલાય પુણ્ય કર્મોના પ્રભાવથી આપણા મનમાં પરોપકારની ભાવના જાગૃત થાય છે એવામાં મિત્રો, કુટુંબીઓ, સાથીદારો મજાક ઉડાવે છે. નિંદા, આક્ષેપો કરી આપણને નિરુત્સાહી કરે છે.

આજકાલ પરોપકારને પણ ધંધો બનાવી દેનાર લોકો છે. પરમાર્થની આડમાં પણ પૈસા-લાભ કમાવામાં લાગ્યા રહે છે. આવી સ્થિતિમાં સાચા પરોપકારીએ પોતાની અસ્મિતાનું રક્ષણ કરવું પણ મુશ્કેલ બની જાય છે. વિરોધ સહન કરવો પડે છે પરંતુ તેણે ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે પરોપકારથી તેના અંતઃકરણમાં પવિત્રતાના સંસ્કારો સંચિત થાય છે. જે તેને શુભ ગતિ પ્રદાન કરવા સાથે સાચો આત્મિક આનંદ આપે છે. પરમાર્થ-પરોપકાર કરનારની દુર્ગતિ થતી નથી. પરમેશ્વર હર પળે, દરેક રીતે તેનું રક્ષણ કરે છે. કોઈ શું કહેશે? એની ચિંતા કર્યા વગર કર્તવ્યનું પાલન કરીએ અને સાચો આત્મિક આનંદ પ્રાપ્ત કરીએ. ‘ઈદમ ન મમ’.

ધર્મ મર્મ

શ્રીજીવ વ્યાસ